

Seramik Yüzey-Mekan İlişkisi ve Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü Eğitim Programındaki Yeri

Zehra ÇOBANLI

Prof.,

Anadolu Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü

Öğretim Üyesi

Ezgi OKUR

Arş.Gör.,

Anadolu Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü

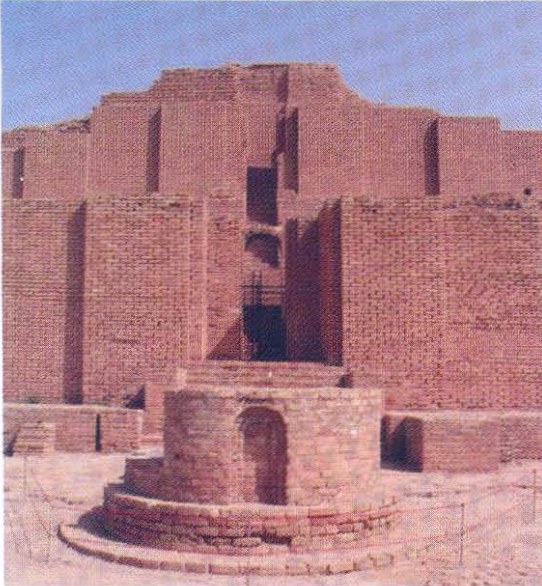
Araştırma Görevlisi

Üniversite seviyesinde Seramik Eğitimi çok yönlü bir bilgi aktarımını gerektirmektedir. Seramik Sanatı ve sektörü endüstri, mimari, resim, heykel ve mühendislik gibi disiplinlerle direkt ilişkili olduğundan, seramik eğitimi de bu alanlarla bağlantı olarak yürütülmelidir. Seramik Eğitimi pratik ve teorik olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu açıdan alanın geleneksel, teknolojik, sanatsal ve endüstriyel olmak üzere üç ayrı dalda ele alındığı düşünülürse, her ayrı dalda uygulamalı ve sözlü anlatımlı derslerin verilmesi gerektiği söylenebilir. Teorik bilgilerin öğrencilere yeterli düzeyde aktarıldığı noktada, gerek atölye ortamlarında, gerekse fabrikalarda uygulamalı eğitim programlarının devreye girmesi ile daha sağlam bir bilgi temeli oluşturulabilir. Seramiğin mimarlık ile olan ilişkisi de öğrencilere teorik olarak anlatılsa da ancak uygulamalı dersler sayesinde pekiştirilebilir. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bu fonksiyonunu en iyi şekilde yerine getirmektedir. 1985-1986 Öğretim Yılında, Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu bünyesinde eğitim vermeye başlamış olan Seramik Bölümü, kuruluşundan bu yana gerek öğrenciler, gerekse öğretmenler ile hem Anadolu Üniversitesi kampusu içindeki hem de bir çok özel ve kamu ve kuruluşuna ait binalarda iç ve dış mimariye ait seramik çalışmalarına öncülük etmiştir. Bölümde çeşitli dönemlerde verilmiş ve verilmekte olan mesleki seçmeli dersler adı altındaki Sanat Seramiği, Serbest Seramik Tasarımı, Yüzeysel Tasarım dersleri dahilinde, ayrıca Artistik Mimari Seramikler, Endüstriyel Mimari Seramikler dersleri gibi direkt olarak mimarlık ile ilişkili derslerde, seramik malzeme ile yüzey değerlendirme yöntemleri ve bu alanda temel tasarım ilkelerinin nasıl

Resim 1.
Sümerlere ait Eanna
Tapınağı, kilden koniler ile
kaplanmış sütun, Irak,
M.Ö.2600.

Resim 2.
Elam Ziguratu: Chogha
Zanbil, İran, M.Ö.1275-
1240.

kullanılması gerektiği öğretilirken, aynı zamanda öğrencinin bu konuda görsel ve pratik deneyim kazanmasını sağlayacak uygulamalar yapılmaktadır.

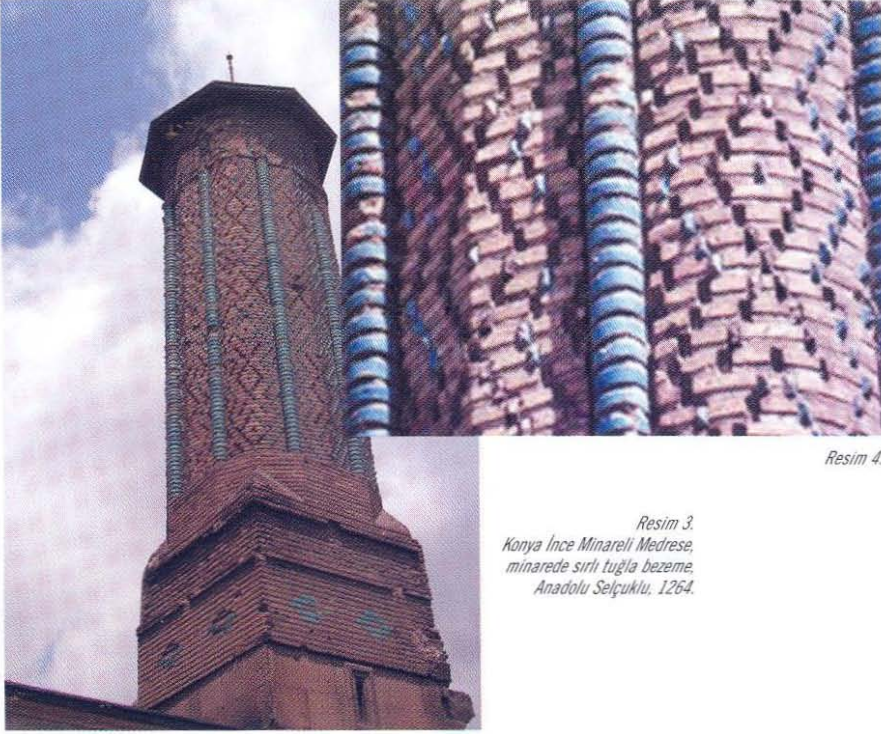
Seramik en basit tanımıyla kökeni kil olan inorganik malzemelerin, çeşitli tekniklerle belirli bir üretim sürecinde şekillendirilip pişirilerek sert, dayanıklı, kullanım alanına bağlı olarak estetik ve hijyenik özellikler kazanması ile oluşturulan malzeme ve bu malzemenin kullanımı ile ortaya konan sanat dalıdır.

Teknolojinin olanaklarıyla sınırları her geçen gün genişleyen seramik üretimi, uygulama ve kullanım alanları açısından da gelişme göstermektedir. Tarih öncesi çağlarda insanoğlunun kili, kullanım eşyalarını şekillendirmek için kullanmaya başlamasının ardından pişirmeyi öğrenmesi, taşın yanı sıra seramiğin de mimari yapılarda kullanılmaya başlamasını sağlamıştır. Böylece yapı tarihinde ilk defa aynı ölçülerdeki birimlerin yan yana getirilmesi ile bir yapı elemanı yapma kavramı ortaya çıkmıştır. Aynı ölçülerdeki birimler ise insanoğlunun yaptığı ilk prefabrik yapı malzemesi olmuştur (Toydemir, 1991, s:2).

Mimari seramikler her türlü pişmiş topraktan yapılan yapı malzemelerini kapsayan geniş bir terimdir. Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar toprağın pişmiş olarak mimari yapılarda kullanımı su geçirmezlik, ateşe dayanıklılık, hijyen ve dekoratif özellikleri nedeniyle tercih nedeni olmuştur. M.Ö.4000'lerin başından itibaren Sümerler döneminde tapınaklarda görülen mozaik şeklindeki pişmemiş kil kaplama örneklerinin ardından (Resim 1), kerpiçin yanı sıra pişmiş toprak malzemeler ve tuğla şeklinde cephe kaplamalar mimaride görülmeye başlanmıştır, Mezopotamya'da Sümerler, Babiller, Asurlular, Akadlar, Elamlar gibi medeniyetler zamanında da tuğla anıt niteliğindeki mimaride yaygın olarak kullanılmıştır (Resim 2).

Anadolu ve Orta Asya'daki uygarlıklar genel olarak ele alındığında, duvar kaplamalarının yalnız taşıyıcılık amacı ile değil aynı zamanda yapılara estetik değer katma ve özgünlük amacı ile de kullanılmaya başlandığı, özellikle pişmiş toprağın kaplama malzemesi olarak tuğla ve çini şeklinde uygulandığı dikkat çekmektedir.

Seramik kaplama malzemesi yatay, düşey veya eğik satırlara harç vb. yapıştırıcı malzeme ile tespit edilen bitirici bir malzemedir (Toyde-

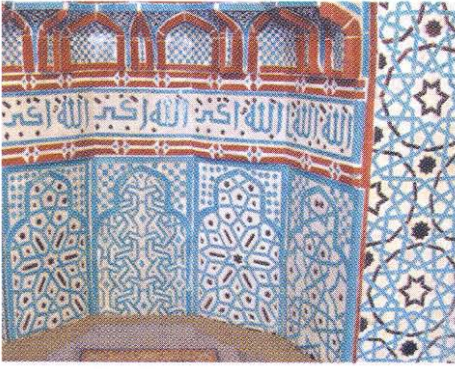

Resim 4.

Resim 3.
Konya İnce Minareli Medrese,
minarede sırlı tuğla bezeme,
Anadolu Selçuklu, 1264.

mir, 1991, s:134). Mimaride görülen seramik kaplama malzemeleri tuğla, mozaik, pişmiş toprak karolar, yüksek sıcaklıkta pişmiş karolar, çini, fayans gibi gruplara ayrılmaktadır. Bu seramik temel yapı malzemelerinin başında gelen tuğla 900-1100°C'de pişen, pişme rengi kırmızı ile kızıl kahverengi arasında değişim gösteren, günümüzde dikdörtgen dışında oval köşeli gibi tipleri de bulunan bir üründür. Mezopotamya'da, Eski Mısır'da ilk örneklerine rastladığımız tuğla duvar örgü yani taşıyıcı inşaat malzemesi olmasının yanı sıra günümüzde zemin ve duvar kaplama amacıyla da kullanılmaktadır. Büyük Selçuklu ve İlhanlı Devirlerinde yaygın olarak kullanılan sırlı tuğla Anadolu'da ilk defa Selçuklularda görülmüş (Resim 3-4), geometrik dokusu ile Anadolu'da minare ve türbelerde kullanımı Beylikler, Osmanlılar Dönemi'nde de yaygın olarak devam etmiştir. Ayrıca çininin de içinde yer aldığı kompozisyonlar halinde kullanıldığı dikkat çekmektedir. Orta Asya'da ilk kez Uygurlar, Gazneliler, Karahanlılar, gibi Türk devletlerinde gelişen çinicilik de Anadolu'ya Selçuklular döneminde gelmiştir.

Anadolu mimarisinde çini, en yaygın olarak çini mozaik tekniği ile karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'da özellikle Anadolu Selçuklu mimarisinde büyük aşama kaydeden bu teknik, mimari yapıların özelliğini ve teknik açıdan bütünlünü bozmadığı, yüzeylere kattığı zenginlikten dolayı yaygın olarak kullanılmıştır (Resim 5).

Resim 5.
Akşehir Ulucami, çini mozaik mihrabı,
Anadolu Selçuklu, 13. yy.

Resim 6.
Yıldız biçimli, sıraltı tekniğinde çini, Beyşehir
Kubadabad Sarayı, Konya, 13. yy.

Resim 7.
İstanbul Topkapı Sarayı, Çinili Köşk,
çini mozaik, Osmanlı Dönemi, 1472.

Selçuklu Döneminde rastlanan bir başka seramik mimari eleman da sekiz köşeli yıldız ve haç şeklinde biçimlenmiş geometrik çinilerdir. Sıraltı ve lüster (pişmiş çini yüzeyine çeşitli oksitlerle sülfürün karışımının uygulanarak farklı tonlarda madeni parlaklar elde edilen teknik) ile yapılmış olan bu çinilerin en güzel örnekleri Konya Kubadabad Sarayı duvarlarında bulunmuştur. Bu örneklerde genellikle rumi ve palmetli bitkisel bezemeler ile bağdaş kurarak oturmuş sultan, çift başlı kartal gibi çeşitli figüratif anlatımların kullanıldığı dikkat çekmektedir (Resim 6).

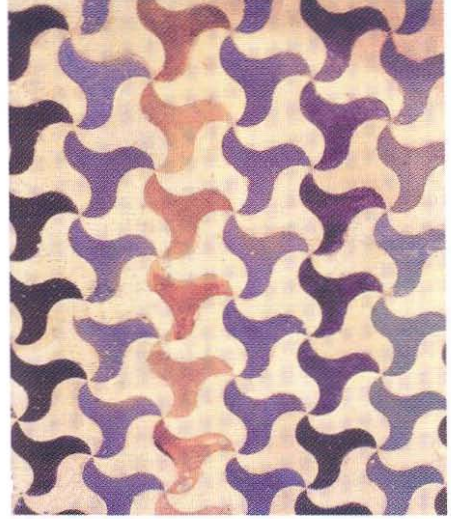
Çini tekniği Beylikler ve Osmanlı devrinde Selçuklu devrine göre daha nadir ve boyut, desen, renk açısından farklılarla kullanılmıştır. Bu dönemlerde çini mozaik tekniği ise desenler açısından sadeleştirilerek sürdürülmüştür (Resim 7). Osmanlı'larda dini mimaride süsleme ögesi olarak kullanılan çinilerde altın yıldız kullanımı ve çok renkli sır tekniği dikkat çekmektedir (Resim 8). Bunların dışında mavi beyaz ve sıraltı tekniğinde kırmızı dekorlu çinilerin ortaya çıkarak mimaride kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı

Resim 8.
Bursa Yeşil Cami,
altın yıldızlı altıgen çini,
çok renkli sır tekniği
bordürler, Erken Osmanlı,
1421.

Döneminde 15-17. yy. arasında çini merkezi olan İznik'te çinilerin hareketli kompozisyonlar ve canlı renklerle yapıldığı bilinmektedir. İznik'i destekleyen bir başka çini merkezi de Kütahya'dır. Kütahya çinileri İznik'e göre daha durağan kompozisyonlar ve tekrar edilen motiflerle tanınmaktadır. Ayrıca 18. yy'da İstanbul Tekfur Sarayı'nda da çini tezgahları kurulduğu, kısa bir süre de olsa, burada İznik ve Kütahya çini geleneğinin sürdürüldüğü dikkat çekmektedir.

Bu dönemde Avrupa'daki diğer medeniyetlere bakıldığında seramiğin mimaride farklı şekillerde yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Roma Döneminde hamamların içinde, çatılarda ve yer döşemesinde seramik malzemeye rastlanırken, 15. ve 16 yy.'da İtalya'da terracotta denilen pişmiş toprak ve fayans denilen opak ya da şeffaf sırlarla kaplanabilen gözenekli seramiklerin farklı stillerde kullanımının, çeşitli Avrupa kentlerinde sivil ve dinsel mimari yapılarda Rönesansın da etkisiyle arttığı bilinmektedir. Bunların örneklerine 15 yy.da Floransa'da çok renkli sırlı rölyef heykelleri ile öne çıkan Della Robbia atölyesinde rastlamak mümkündür (Lemmen, 2002, s:6). İspanya'da ise 8. yy. da Suriye'de Abbasilerden kaçarak İspanya Kordoba kenti çevresine yerleşen Endülüs Emevi Devletinin, İslam Sanatının etkilerini Avrupa'ya taşıdığı görülmektedir. Böylece 10 yy. da en parlak dönemini yaşayan Emevi Sanatı, 17. yy. a kadar çini sanatının çok güzel örnekleri ile İspanya mimarisini özgün kılmaktadır (Öney, 1987, s:130) (Resim 9).

Resim 9.
Granada'da Elhama Sarayı
girişinde çini mozaik bezeme,
İspanya, 14.yy.

Meksika'da da İspanyolların etkilerini taşıyan ve 17.yy. da Portekizliler tarafından Amerika kıtasına taşınmış seramiklere sıkça rastlanmaktadır. Azulejo adıyla anılan ve Puebla kentinde üretilen sırlı karolar, Meksika mimarisine karakteristik bir görünüm katmaktadır. Mexico'da bulunan Karolu Ev 1746'da Puebla kentinden getirilmiş sır içi dekor yöntemi olan talavateknigi ile yapılmış (10500 C) mavi beyaz çinilerle kaplı güzel bir dış cephe örneğidir (Resim 10).

Resim 10.
Karolu Ev, Mexico.

İslam sanatında ve dünyada bu kadar geniş bir coğrafyada yaygın olarak kullanılmış olan çini 900 °C-1000 °C de piştiği, gözenekli, kırılğan yapıya sahip olduğu ve su emme yüzdesi yüksek olduğu için mimari yapılarda genelde iç mekanda kullanılmıştır. Bu noktada seramik malzemenin uygulandığı yüzeyde kalıcı ve uzun ömürlü olması için bazı konulara dikkat edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Seramik yüzey uygulamalarının özellikleri, kullanılacağı yere göre belirlenmelidir. Uygulanacak yüzeylerin eğiklik derecesi, hareketli olup olmaması, pürüzlülüğü, dış etkenler, uygulama aşamasından önce tespit edilmesi gereken noktalardır. Ayrıca iç mekan ve dış mekan ayrımı da seramik malzeme uygulamasında bir diğer etkidir. Dış mekan için tasarlanmış bir yüzey uygulama projesi için, sertlik, aşınma, darbe, su geçirmezlik, yüzey gerilim ve ışığa dayanım özellikleri da-

Resim 11.
Anadolu Üniversitesi,
Yabancı Diller Yüksekokulu
Dış Cephe Uygulaması,
Zehra Çobanlı'nın yürüttüğü
Yüksek Lisans Serbest
Seramik Tasarımı dersinde
Oya Uzuner'in çalışması,
pişmiş toprak tuğla üzeri sır
ile dekor uygulaması, 1992
270x662 cm. olan üç ayrı
panodan oluşuyor.

ha ilk aşamada göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü dış mekanda yağmur, kar, güneş ışınları, bitki örtüsü, sıcaklık değişimleri gibi doğal koşullar söz konusudur. Seramik, bu etkenlere en dayanıklı malzemeler arasında olduğu için dünyada bir çok ülkede dış cephe kaplamalarında yaygın olarak tercih edilmektedir. Seramik malzeme de kendi içinde çeşitlere ayrılmaktadır. Dış mekanlarda bu koşullara en dayanıklı olan yüksek derecede pişmiş sırlı ürünler tercih edilmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da yüzey malzemelerinin renklendirilmesidir. Seramik malzemeler genellikle metal oksitlerle renklendirildiğinden, güneş ışınlarına karşı dayanıklılık gösterir (Toydemir, s:80, 1991). Bu nedenle renklendirici olarak kullanılan sır bünyelerinde, doğal oksitlerin kullanılması da renklerin sonradan bozulmasını engelleyecektir. Yapıştırıcı harç ve ara boşluklara doldurulan derz kullanımı da yüzey kaplamalarında titizlik gösterilmesi gereken bitirme aşamasıdır. Seramik malzeme her ne kadar azami derecede su geçirmezlik özelliğine sahip olsa da, derz kullanımı seramiklerin arasından suyun sızmasına neden olabilir; bu nedenle, su ile direk temas halinde olan yüzeylerde yalıtım yapılması da gerekli olabilir. Yüksek derecede pişmiş karolar su geçirme oranları düşük olduğu için dış mekanlar için daha uygundur. Tüm bu özelliklere bağlı olarak Seramik Bölümünün derslerinde yapılan tasarımlarda kullanılan malzemelerin türü, uygulanacak olan yapıya ve cephenin özelliklerine göre belirlenmektedir.

Örneğin Anadolu Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu binasında katlar arasındaki dış cepheye ve Sinema Salonu girişinin sağ ve sol cephelerine uygulanmış olan kaplama, yaklaşık 1000 °C'de pişmiş sırlı tuğlalardan oluşturulmuştur. Dış cephe kullanımı için özel üretilen tuğlaların kullanıldığı bu projeler, her iki binanın dış görünüş özelliği olan tuğla kaplamanın devamı niteliğindedir. Bu noktada tuğlanın estetik, renkli ve geometrik dokusunun dışında taş, beton, cam, v.b. çok geniş bir malzeme grubu ile görsel uyum gösterdiği de ortaya konmaktadır (Resim 11).

Yapıların dış görünüşleri göz önünde bulundurulduğu gibi, bölümümüz

Resim 12.
Anadolu Üniversitesi,
Sinema Anadolu, Dış Cephesi,
Zehra Çobanlı'nın yürüttüğü
Yüksek Lisans Serbest
Seramik Tasarımı dersinde
İsmail Yardımcı'nın
çalışması, 1992, pişmiş
toprak tuğla üzeri sır ile dekor
uygulaması, 230x430 cm.

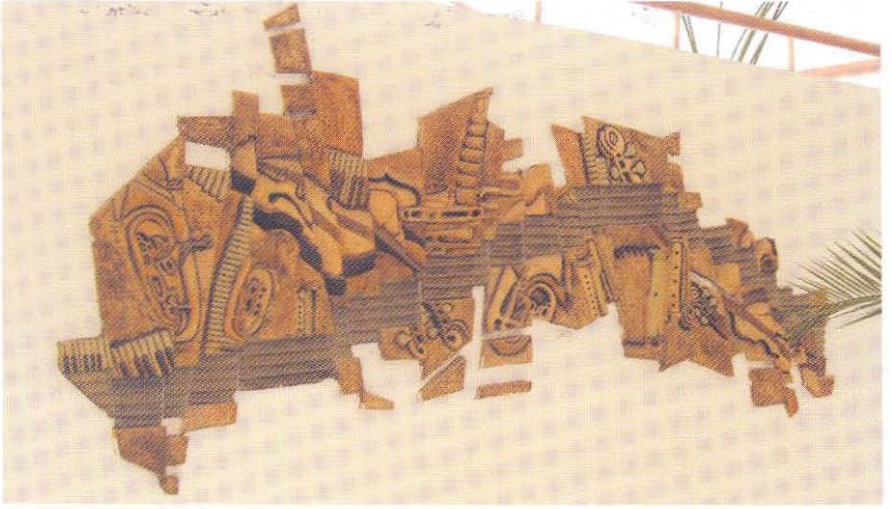
derslerinde üretilen pano ve yüzey kaplamalarının, binanın işlevi ile de konsept olarak uyum sağlamasına özen gösterilmektedir. Örneğin Sinema Salonu için 1992 yılında tasarlanmış olan renkli sırlı tuğlalar, binanın sinema salonu olması özelliği de göz önünde bulundurularak sinema kavramını çağrıştırmak üzere film şeritlerinden faydalanılarak dekorlanmıştır. Film akışındaki hareketlilik ve renklilik yansıtılmaya çalışılarak, böylece cepheye estetik bir görünüm sağlanırken, mekanın özellikleri de vurgulanmıştır (Resim 12).

Aynı binanın iç kısmında yer alan duvar panosu da yine film şeritlerinin bir duvar elemanına uyarlanması örneğidir (Resim 13). Yrd. Doç. Ekrem Kula bu çalışmada bir filmin dondurulmuş bir karesinde, hayali olarak ölüm anını canlandırmıştır. Yekpare açılmış çamur plakası üzerine işlenmiş olan rölyefler, uzanmış bir figür stilize edilerek betimlenmiştir. Çamurun kendi renk ve dokusunun ağırlıklı olarak kullanıldığı panoda, canlı renkler özellikle sol ve sağ taraftaki bölmelerde kullanılmıştır. Panonun, ilaçları sembolize eden bu kısımları, izleyen kişinin dikkatini öncelikli olarak bu noktalara çekerken, panodaki figürün bütün olarak algılanmasını sağlamak üzere tasarımda farklı bir dil kullanılmıştır.

Mekanın işlevi göz önünde bulundurularak uygulanan çalışmalara Anadolu Üniversitesi Konservatuarı için tasarlanmış olan ve müzik enstrüman formları kullanılarak oluşturulmuş olan pano da güzel bir örnektir. Bu panonun dış sınırları serbest olarak artistik kesimle belirlendiği için uygulanacağı

Resim 13.
Anadolu Üniversitesi, Sinema
Salonu, Yrd.Doç. Ekrem Kula,
1998 Eile şekillendirme, 1200°C,
oksit patına, 180x640 cm.

Resim 14.
Anadolu Üniversitesi
Konservatuvarı,
Zehra Çobanlı'nın yürüttüğü
Yüksek Lisans Tez Çalışması,
kül sırlı seramik yüzey
uygulaması, Dilek Alkan'ın,
140x270 cm. 1998.

yüzeyde montajdan sonra boş alanlar kalmıştır (Resim 14).

Bölümümüzde öğrencilere verilen projelerin üniversitemizin çeşitli binalarında estetik bir yapı elemanı olarak kullanılması, kurumsal kimlik anlayışına görsel katkıda bulunurken, kampusumuzu daha yaşanılır kılmaktadır. Durağan bina yüzeylerine derinlik kazandıran bu yüzey çalışmaları, renkleri ve yapı üzerinde oluşturdukları hareketlerle çoğu zaman ruhsal rahatlama sağlamaktadırlar (Resim 15-16). Bu seramik yüzey uygulamalarında kullanılan çamur, boya, sır ve astar gibi malzemeler bölümümüz olanakları dahilinde hazırlanmaktadır. Böylece öğrenciler çalışmanın tüm aşamalarını gerçekleştirmesi için teşvik edilirken, yapılan çalışmalar daha özgün bir görünüm kazanmaktadır.

İç mekan uygulamalarına bakıldığında ise dış cephe uygulamaları kadar kısıtlayıcılar olmadığı dikkat çeker. İç mekan seramik yüzey uygulamalarında, yüksek derecede pişirilmiş ürünler kullanılabilir gibi, düşük dereceli pişirim teknikleri uygulanmış düşük dereceli çamur bünyeler de uygulanabilmektedir. Örneğin Yrd. Doç. Sadettin Aygün'ün 29,5x29,5 cm. modül-

Resim 15.
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
avlu dış cephe yüzey
uygulaması,
Prof. İsmail Türemen'in
yürüttüğü Lisans Serbest
Yüzeysel Tasarım dersinde
Oya Uzuner'in çalışması,
1200°C sırlı, şamotlu çamur,
elle şekillendirme, 1988,
260x240 cm.

Resim 16.
Anadolu Üniversitesi
Misafirhanesi, dış cephe yüzey
uygulaması Zehra Çobanlı'nın
yürüttüğü Yüksek Lisans
Serbest Seramik Tasarımı
dersinde Mustafa Ağatekin'in
çalışması, şamotlu çamur,
sırüstü renklendirme, 1992,
280x290 cm.

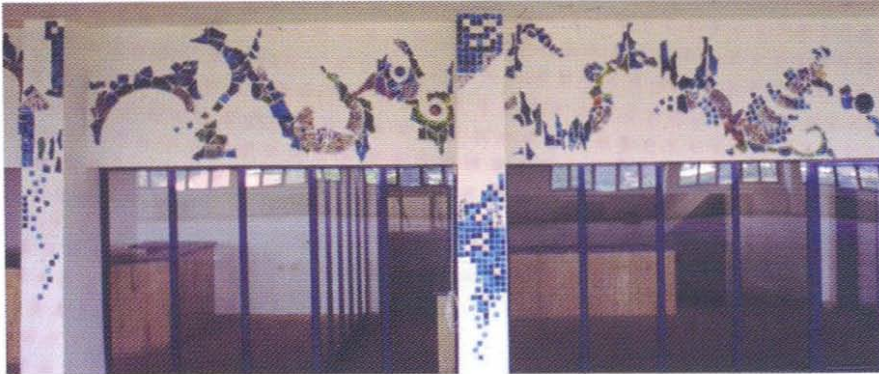

Resim 17.
Anadolu Üniversitesi
Spor Salonu Giriş İç Cephesi,
Yard.Doç. Sadettin Aygün'ün
Uygulaması, 1999, 1000' C
sırlı, şamotlu çamur, elle
şekillendirme, 206x1560 cm.

ler birimler kullanılarak oluşturduğu 1000 'C'lik pano, Anadolu Üniversitesi, Spor Salonu giriş iç cephesi için tasarlanmıştır; su yüzeyindeki hareketleri çağrıştıran renk ve dokusu ile mekana estetik açıdan güzel bir görünüm sağlarken, birimlerin tekrar edilmesi nedeniyle de gözü yormayan dinlendirici bir etki bırakmaktadır (Resim 17). Salonun spor faaliyetleri dışında Eskışehir Festivalindeki etkinlikler için de kullanılıyor olması, panonun tasarımında belirleyici bir etken olmuş, kalabalık grupların salona girmeden önce beklemedikleri alana yerleştirilmiş olan pano, buna bağlı olarak ilgi çekici renklerde ve rahatlatıcı nitelikte olması düşünülmüş tasarlanmıştır.

İç mekanda yapılmış panoların bir örneği de Turkuaz Restoran olarak üniversitemiz Sosyal Bilimler Binası en üst katında açılmış salon için tasarlanmıştır. Bu salon şu anda Salon Anadolu Konferans Salonu olarak hizmet vermektedir, bu nedenle duvara monte edilmiş pano bugün izlenememektedir. 1992 yılında Muammer Çakı tarafından Prof. Zehra Çobanlı'nın yürüttüğü lisansüstü proje kapsamında uygulanmış olan yüzey çalışması, bu salonun iç yüzeyleri için özel olarak tasarlanmış ve sır üstü boyalar ile renklendirilmiştir. Ayrıca bu panoda yer alan birimler arasında geleneksel Kütahya Seramiklerinden esinlenerek oluşturulmuş çini parçalar da yer

Resim 18.
Anadolu Üniversitesi Turkuaz
Restoranı, yüzey uygulaması
Zehra Çobanlı'nın yürüttüğü
Yüksek Lisans Serbest Seramik
Tasarımı dersinde
Muammer Çakı'nın çalışması,
şamotlu çamur, sırüstü
renklendirme.

Resim 19.

çerleştirilmiştir. Profesör Zehra Çobanlı tarafından yürütülmüş olan projede 8 kişilik bir öğrenci grubu çalışmıştır. Tasarım aşamasından önce uygulanacak olan mekanda ön araştırma yapılarak, uygulanacak olan yüzey tespit edilmiş, ardından ölçüler alınarak projenin çizimine geçilmiştir. Duvar çalışmasını oluşturacak birimlerin tasarlanması için öğrencilerden öncelikle doğadaki objelerden çıkışlı etütler yapması istenmiştir. Daha sonra bu etütlerden birer detay kesit alınarak bu kesitler yan yana geldiklerinde uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde 20x20 cm. 20x10 cm. ve 10x10 cm.'lik birimlere dönüştürülmüştür. Bu ölçüler, birimlerin kuruması ve pişirilme sonrası oluşan küçülme payları hesaplanarak belirlenmiştir. Çamurdan oluşturulan rölyefli birimlerin alçı kalıpları alınarak şamotlu çamur ile çoğaltılmış, böylece ölçüsü alınan duvar için tasarlanan projeyi tamamlayacak sayıda birim üretilmiştir (Resim 19).

Resim 20.

almaktadır (Resim 18).

1000 °C'lik bir çamur bünye ile oluşturulan modüler birimler, ilk pişirimi (1000 °C bisküvi pişirim) gerçekleştirildikten sonra raku pişirim denilen, 950 °C'lik gazlı fırında gerçekleşen redüksiyon atmosferli pişirimden sonra, iç mekan yüzey uygulamalarında değerlendirilebilmektedir. Bunun bir örneği 2005 yılında yine Seramik Bölümümüz Sanat Seramiği dersi kapsamında ger-

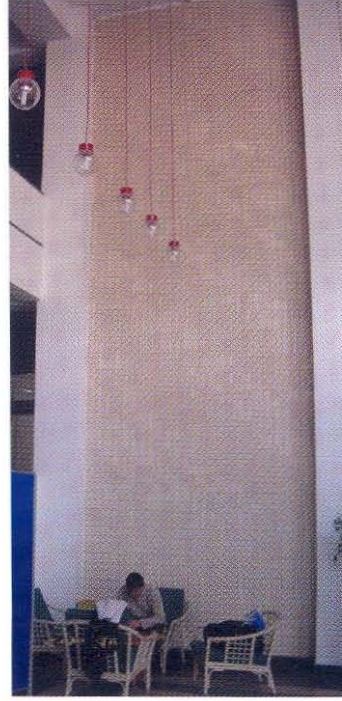
çerleştirilmiştir. Profesör Zehra Çobanlı tarafından yürütülmüş olan projede 8 kişilik bir öğrenci grubu çalışmıştır. Tasarım aşamasından önce uygulanacak olan mekanda ön araştırma yapılarak, uygulanacak olan yüzey tespit edilmiş, ardından ölçüler alınarak projenin çizimine geçilmiştir. Duvar çalışmasını oluşturacak birimlerin tasarlanması için öğrencilerden öncelikle doğadaki objelerden çıkışlı etütler yapması istenmiştir. Daha sonra bu etütlerden birer detay kesit alınarak bu kesitler yan yana geldiklerinde uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde 20x20 cm. 20x10 cm. ve 10x10 cm.'lik birimlere dönüştürülmüştür. Bu ölçüler, birimlerin kuruması ve pişirilme sonrası oluşan küçülme payları hesaplanarak belirlenmiştir. Çamurdan oluşturulan rölyefli birimlerin alçı kalıpları alınarak şamotlu çamur ile çoğaltılmış, böylece ölçüsü alınan duvar için tasarlanan projeyi tamamlayacak sayıda birim üretilmiştir (Resim 19).

Öğrenciler sırlama ve raku pişirimini öğretim elemanları eşliğinde gerçekleştirerek turkuaz renkli birimleri elde etmişlerdir (Resim 19). Duvarın kaplamaya hazırlanması, yapıştırma, derz doldurma ve seramik yüzeyin sirke ile silinmesi aşamalarında ise yardımcı ustalar ile birlikte bizzat görev alarak projeyi tamamlamış, seramik malzemenin bir mekanda değerlendirilmesi konusunun her aşaması hakkında deneyim sahibi olmuşlardır (Resim 20). Böylece öğrenciler seramiğin mekandaki ilişkisini birebir yerinde teknik bilgiler görsel hesaplamalar ile çözümlenmeyi öğrenmiştir.

İç mekandaki seramik malzemenin kurucusunda modern bakış açıları da kullanıla-

Resim 21.
Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi , Dekanlık Giriş Duvarı,
seramik yüzey kaplama çalışması,
240x310 cm. 2005, Zehra Çobanlı'nın yürüttüğü Serbest
Seramik Tasarımı dersi Lisans Grup Projesi.

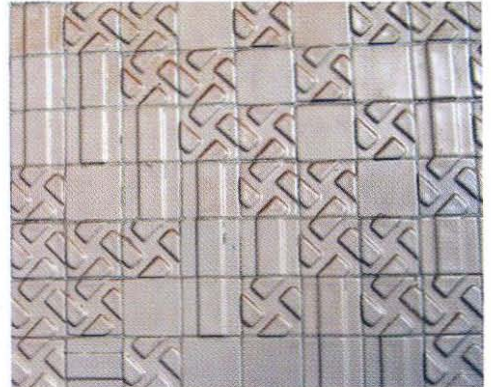

Resim 22.
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü kolon
üzerinde modüler yüzey kaplama
Prof.Zehra Çobanlı'nın Projesi, döküm yöntemi ile
şekillendirme krem sırlı, 750x264 cm. 1997.

bilmektedir. Örneğin negatif pozitif ilişkisiyle yanyana gelerek farklı bir dokuyu meydana getirebilen modüler birimlerin kullanımı da iç mekanda modern bir anlayışı ifade etmektedir. Bu anlayışın bir örneğine Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü binasında rastlamaktayız. Prof. Zehra Çobanlı tarafından 1986 yılında tasarlanmış ve 1997 yılında uygulanmış olan çalışma 10x10 cm. boyutunda üç farklı birimin yanyana gelmesinden oluşmaktadır (Resim 23). Farklı bir iç mekan anlayışına sahip binada, katlar galeri boşluğuna bakmaktadır. Bu galeri boşluğunda kolon üzerine kaplanan üç kat yüksekliğinde, yedi buçuk metre uzunluğundaki seramik uygulama, yalın rengi ve dokusu ile binanın katları arasında bir bütünlük sağlarken, binanın girişinde ferah bir görünüm kazandırmaktadır (Resim 22).

Mimaride seramiğin sıkça kullanımının yanı sıra seramik görünümlü yüzey kaplamalarının da çeşitli nedenlerle tercih edildiği bilinmektedir. Bu tarz uygulamaların bir örneği Anadolu Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi binası ikinci katında yer almaktadır.

Resim 23.
Panodan detay.

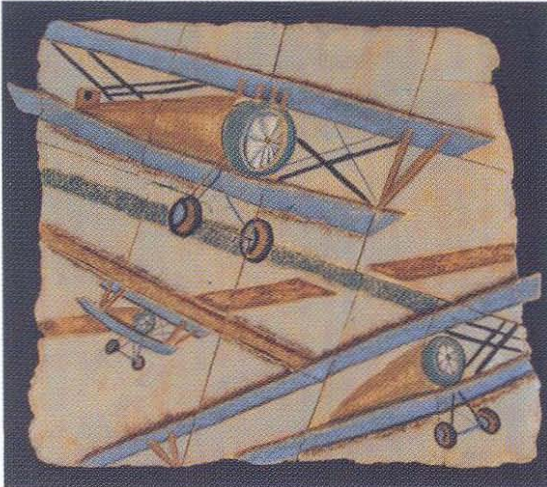

Resim 24.
Prof. Bilgehan Uzuner,
Anadolu Üniversitesi,
Atatürk Kültür Merkezi,
tuğla görünümü alçı yüzey
uygulama projesi,
147x1403 cm. 1993.

Resim 25.
Anadolu Üniversitesi
Sivil Havacılık Yüksekokulu
binası yönetim katında yer
alan pano,
Prof. Ayşegül Türedi Özen'in
yürüttüğü Artistik Mimari
Seramikler dersi için,
Ezgi Hakan'ın uyguladığı
pano, 109x124 cm, 2000.

Prof. Bilgehan Uzuner'in alçı malzemeye yaptığı bu yüzey uygulaması, deforme edilmiş tuğla örgüsü görünümünde oluşturulmuştur. Teknik olanaklar ve zaman açısından yapılan değerlendirme sonucunda, malzeme olarak tuğla yerine alçı tercih edilmiştir. Rölyefli olarak boyutlandırılan çalışma, hareketli kıvrımlardan oluşan bir yüzeye dönüştürülmüş, böylece tuğla örgüsü görünümünde bir cephe elde edilmiştir. Renk olarak tuğlanın kırmızı tonları yüzeye uygulanan boya ile sağlamış, ayrıntının bütünlükle olan ilişkisinden hareketle, binanın hem dış hem de iç cephelerinde kullanılmış olan tuğla dokusu ile uyumlu bir sonuç elde edilmiştir (Resim 24).

Seramiğin duvar üzerine kaplama malzemesi olarak kullanıldığı yukarıdaki örneklerde çeşitli yapıştırıcılar kullanılmış, böylece panolar uygulandığı yüzeye sabitlenmiştir. Ancak bu uygulamanın dışında askı sistemi ile sonlandırılan ve duvara beton çivileri ile asılan hareketli panoların yapımı da mümkündür. Bunun bir çok örneği Anadolu Üniversitesinin çok sayıda binasında bulunmaktadır. Örneğin Sivil Havacılık Yüksekokulu binasının iç duvarları için 2000 yılında Prof. Ayşegül Türedi Özen'in yürüttüğü Artistik Mimari Seramikler dersinde 8 öğrenci ayrı ayrı duvar panoları tasarlamış ve uygulamıştır. Panolar, binanın kullanım amacı olan havacılık eğitimi ile ilişkili olarak uçak, motor, gösterge, pervane ve balon gibi havacılıkla ilgili öğelerden yola çıkılarak tasarlanmış, böylece binada işlev ile biçimin bütünlüğü sağlanmıştır. Seramik panolar sunta gibi malzemelerden plakalar üzerine yapıştırılarak, plakaların arkasına askılıklar yerleştirilmiş, panoların binanın içinde yerleştirileceği mekanlara sonradan karar verilmiştir (Resim 25).

Anadolu Üniversitesi içindeki yapılar için bölümümüz tarafından uygulanmış olan bu çalışmalar üniversitemiz kurum kimliğine görsel katkıda bulurken, eğitim programı içinde öğrencilerin de sosyal ve teknik açıdan gelişimini sağlamaktadır. Bu çalışmaların yer aldığı birimler arasında İletişim Bilimleri, Açık Öğretim Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu, Volkan Pastanesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu, Porsuk Meslek Yüksekokulu, Sinema Salonu, Kültür Merkezi, Konservatuar, Yabancı Diller Yüksekokulu, Bilgisayar Araştırma ve Uygulama Merkezi, Mühendislik Mimarlık Fa-

kültesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Salonu ve Mavi Hastane yer almaktadır.

Ayrıca bölümümüzde çeşitli öğretim yıllarında üniversitemiz dışında çeşitli kamu ve özel kuruluşlar için uygulanmış olan diğer pano çalışmaları da olmuştur. Bu açıdan Üniversitemizin sosyal kurumlara karşı duyduğu sorumluluğun bir yansıması olarak Seramik Bölümümüzün de bu bilinci yaşattığı söylenebilir. Eskişehir'de Vilayet Binası, Çocuk Esirgeme Kurumu, Hava Üs Komutanlıkları ve Ordu Evi gibi çeşitli kamu ve sosyal kuruluşların binalarında Seramik Bölümümüzün eğitmen ve öğrencilerinin işbirliği içinde hazırladığı seramik yüzey uygulama projeleri yer almaktadır.

Eğitim sisteminde bu bilinci sürdürmekte olan Seramik Bölümümüz bir Yüksek Öğrenim Kurumunun kent yaşamına nasıl katkıda bulunduğunu somut olarak göstermektedir. Estetiğin yaşam kalitesini yükselttiği günümüzde, güzel arayışı içinde daha yaşanılır mekanlar oluşturmayı görev edinen bölümümüz, olanaklarını ve sınırlarını genişleterek daha iyi projeler yapmak için çaba sarfetmektedir.

Fotoğraf çekimleri: Arş. Gör. Kamuran Ak, Arş. Gör. Ezgi Okur

Kaynakça

- Aslanapa, Oktay. Türk Sanatı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 5.Basım, 1999.
- Ay, Nuran. İngilizce Türkçe Seramik Terimleri Sözlüğü, Eskişehir: 1999.
- De Carcaradec, Marie. Mural Ceramics in Turkey. İstanbul: Redhouse, 1981.
- Fischer, Peter. Mosaics History and Technique, Londra: Thames and Hudson, 1971.
- Lemmen, Hans Van. Architectural Ceramics, Buckinghamshire: Shire Yayınları, 2002.
- Öney, Gönül. Beylikler Devri Sanatı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.
- Öney, Gönül. İslam Mimarisinde Çini. İstanbul: Ada Yayınları, 1987.
- Toydemir, Nihat. Seramik Yapı Malzemesi, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1991.
- Akdeniz'de İslam Sanatı Erken Osmanlı Sanatı, İzmir: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.
- <http://www.concise.britannica.com/e.b.c/article-9356277/azulejo> (erişim tarihi: 20.03.2006)
- <http://www.livius.org/a/iran/choghazanbil/cz.html> (erişim tarihi: 20.03.2006)
- <http://www.planetware.com/picture/mexico-city/house-of-tiles9-mex-mxmc27.html> (erişim tarihi: 20.03.2006)
- <http://www.7woa.com/ceramic.aspx?submenu=ceramic&pos=2&a=5001> (erişim tarihi: 20.03.2006)